

Bursa'da Söylenen Ramazan Manilerinden

Örnekler

Ali Abbas ÇINAR

Halk kültürünün zengin bir yapıya sahip olduğu yörelerden biri de Bursa'dır. Bursa il merkezinde söylenen ramazan manilerinin bu yapı içerisinde ayrı bir yeri vardır.

Ramazan orucunun tutulmasına az bir zaman kala, sahurda davul açmak isteyen davulcular ihaleye girerler. Bazı mahallelerde bahşiş fazla verildiği için ihaleler hayli çekişmeli geçer. İhaleyi kazanan davulcu bir ay boyunca o mahallede davul çalarak halkı uyandırır (Son yıllarda yapılmakta olan bu ihalelere 1986 yılında yüzün üzerinde davulcu katılmış, ihaleden, belediyeye, 4,5 milyon lira gelir elde edilmiştir).

Davulcunun bir de yardımcısı bulunmaktadır. Onun da görevi verilen bahşişleri almak. Her sokağa girişinde, bazen her kapı önünde davulunu hızlı hızlı çalan davulcu, Mani söylediğinde, ahenk sağlamak için, yalnızca çırpı (cıbık) kullanır, tokmağı vurmaz. Emir Sultan mahallesinde ise davul günah sayıldığı için çalınmaz. İnanışa göre türbesi aynı mahallede bulunan Emir Sultan'ın ruhu rahatsız olmaktadır. Bu yüzden mahallede davul çalmak yerine her kapıya ayrı ayrı el vurularak ya da kapıların zilleri çalınarak kişiler sahura kaldırılır.

Genel olarak ramazanın ilk günleri şu maniler söylenir :

Besmeleyle çıktım yola
Selâm verdim sağa sola
Güller gibi de gül efendim
Ramazan mübarek ola

Ramazan geldi dayandı
Camiler nurla boyandı
Oniki ayın konca güllü
Kalbimiz nurla boyandı

Ramazan geldi bilelim
Ağlamayalım gülelim
Oniki ayın da konca güllü
Size hizmetler edelim

Ulu cami büyük acmi
Ortasında şedirvani
Bunu yapan ustanın
Dillerde geziyor şanı

İşte geldim koşa koşa
Ayağımı vurdum taş
Güller gibi de gül efendim
Sen hanende binler yaşa

Mestane canım mestane
Altun saatler gerdane
Güller gibi de gül efendim
Siz o hanede bir tane

Öteleri gezdim geldim
İnci mercan dizdim geldim
Beyabim de gözüm nuru
Arzuladım size geldim

Al kesesi mor kesesi
İstanbul'un medresesi
Mevlâm sana da kısmet etsin
Kâbe'de kurban kesesin

Arkadaşım gel buraya
Fennozu! daya buraya
Şu binalar da derim bina
Sesimiz ersin oraya

Aralıklar büküm büküm2
Davuldur sırtımda yüküm
Beyabim de iki gözüm
Size selâmun aleyküm

Davulcu, çevrede zengin olarak bilinen kişilerin evinin önüne geldiğinde;

Yükseklere yaslanırsın
Kuş etiyle beslenirsin
Beyabim de o sefada
Altun topuna benzersin

manisini söyler. Önünden geçilen bina yeni yapılmışsa şu mani söylenir :

Yeni binanın yapısı
Caddeye doğru kapısı
Beyabim de o sefada
Kafeste kumru yavrusu

Davulcu epeyce dolaşmıştır ve bahşişinin bol olmasını istediğinden evinin önünde davul çaldığı kişiye iyi dileklerde bulunmaktadır :

Aralıklar dolanırım
Çaylar gibi bulanırım
Güller gibi de gül efendim
Sağlığınıza kıvanırım

Sağlıktır bizim kârımız
Arşa çıkar figanımız
Güller gibi de gül efendim
Bozulmasın nizamınız

Sıyrıldım indim direkten
Dönerim çark-ı felekten
Güller gibi de gül efendim
Söylerim can u yürekten

Bahşiş genç bir kız veriyorsa :

Yeşilini sar başına
Sürmeler çekmiş kaşına
Allah uzun ömür versin
Küçük hanım genç yaşma

manisi söylenir. Bahşiş yaşlı bir hanım veriyorsa;

Şu Bursa'nın bayırına
Keklik saldım çayırına
Hanım teyzem de bahşiş verdi
Ramazanın hayırına

manisi dile getirilir. Ev sahibi bahşişi biraz geciktirirse;

Ne çemen canım ne çemen
Yoktur kanadım uçamam
Güller gibi de gül efendim
Sizi bırakıp geçemem

manisinin söylenmesi gelenek haline gelmiştir.

Ramazanın son günlerine doğru;

Ramazan geldi gidiyor
Bizleri masum ediyor
Oniki ayın da konca güllü
Çekmiş sancağını gidiyor

manisi, son günlerinde ise;

Gecelerin ayazına
Baklavanın beyazına
Gül suyundan aptez alın
Buyrun bayram namazına

Ak kâğıtta kara yazı
Aka iderim niyazı
Beyefendim de al aptezi
Beylullâh'ta kıl namazı

manilerinin söylenmesi gelenektendir.

1. Fennaz : Fener

2. Büküm büküm : Büküm büküm

3. Aka : Hakka

KAYNAK KİŞİ

Adı ve Soyadı : İsmet İliş
Doğum Yeri ve Tarihi : İnegöl 1957
Mesleği : Davulcu
Mesleğini kimden öğrendiği : Babasından
Baba mesleği : Davulcu
Öğrenim durumu : İlkokul
Derleme tarihi : 13 Haziran 1985
Derleme yeri : Kamberler Mah. Acemler

Kıraathanesi - BURSA

YOZGAT EFSANELERİ

Ahmet OĞUZ

Burada, Yozgat'ın Sarıkaya ilçesine bağlı Pınarkaya ve Tepedoğan köylerinden derlenen dört efsane yer almaktadır. «Türkmen» efsanesi Memduh Oğuz'dan (Yaş: 68, tahsili: İlkokul, Pınarkaya köyü); «Pınarbaşı» ve «Göğçeli» efsaneleri Ali Osman Dağ'dan (67, ilkokul, Pınarkaya); «Avni Şih» efsanesi ise Emin Odabaşı'dan (35, ilkokul, Tepedoğan) derlenmiştir.

Türkmen Efsanesi

Bir gün Peygamber efendimiz kâfirlere harp ilan etti. Bütün köylere haber salıp sancak-ı şerif altında toplanmalarını emretti. Herkes Peygamberin buyruğuna uyup geldiği halde, Yenikışlalılar kabul etmediler. Bunun üzerine Peygamberimiz onlara «Sizi Türklükten men eyledim» dedi. Bundan sonra Yenikışlalıların adı Türkmen kaldı.

Pınarbaşı Efsanesi2

Bir vakitler, Yazırdağı'nın eteklerinde yaylamak üzere sürüleriyle Pınarbaşı'na gelen bir oba vardır. Bu obanın reisinin dillere destan bir gelini vardır. Gelin su alırken Pınarbaşı'ndan akan suya düşer ve bir daha çıkmaz. Oba reisinin bütün gayretleri neticesiz kalır. Üzüntü içindeki oba reisi, koyunlarını vaktinden önce kırktırır ve suyun kaynağına basar. Böylece suyu kesmeyi düşünmektedir. Su o kadar kuvvetli akmaktadır ki kesilmez. Fakat bir miktar azalır. Su Yazır dağı'nın başka yerlerinden çıkar. Söylendiğine göre bu su bir yer altı ırmağıdır. Bu hadisenin üzerine su —sanki— büyük bir acıyla bağırarak çıkar. Çapanoğullarından Halit Ağa, Pınarkaya (Şihlar) köyüne yaptırdığı camide şu kitabeye yer verir:

Yazır Dağı civarı
Yâ Bağır çeşmesi
Çapan kölesi
Halit Ağa Camii

Bu hikâyeleri duyan define arayıcıları gelinin takılarını ve yünü çıkarmak için Pınarbaşı'nda sık sık kaçak kazı yaparlar. Bir başka söylentiye göre de suya düşen gelin bir külçe altın haline gelmiştir.

Göğçeli Efsanesi3

Eskiden Göğçeli'de bir köy varmış. O köyde de lakabına Göğçe denilen Gani Ağa yaşamaktadır. Köyde uzun süren bir kıtlık olur. Bütün köy halkı göçer. Ancak, Gani Ağa zenginliğine güvenerek köyden ayrılmaz. Halep'e, Şam'a, Bağdat'a, Basra'ya giden kervanları vardır. Köyden göçmesi için ikaz edenlere «katırım getirmezse yatırım, yatırım getirmezse katırım getirir» diyerek köyden ayrılmaz. Fakat iş umduğu gibi olmaz. Ağa'ya hiç yiyecek gelmez. O da açlıktan ölür. Bura'ya daha sonra Göğçe Eli Viranesi adı verilir. Bu isim zamanla değişerek Göğçeli olur. Şimdi tarlaların bulunduğu bu yerden zaman zaman çanak - çömlek çıkar, pulluklar evlerin temellerinden taşlar çıkarır.

Avni Şih Efsanesi4

Avni Şih, köyünden uzakta bir yere misafir olur. Ev sahibi misafirini en iyi şekilde ağırlamak için henüz süt emen kuzulardan birini keser ve Şih'a ikram eder. Sofra kaldırılıp sohbe başlayınca dışardan kuzusu kesilen koyunun melemeleri duyulur. Koyunun melemesinin sebebini öğrenen Şih, kuzunun bütün kemiklerinin toplanıp getirilmesini ister. Kemikler gelince Avni Şih, ev sahibini odadan çıkarır. Allah'a yalvarıp, dua eder ve kuzuyu diriltir. Ancak kuzu toplanarak yürür. Sebebi ise ayak kemiklerinden birisi bulunamamıştır. Kuzuyu koyunun yanına gönderen Avni Şih şöyle söyler: «Bundan sonra et neslime helâl, nefsime haram olsun.» Bu olaydan sonra Avni Şih'in köyüne Etyemez Şihlar denir.

(Bu yazının notları s. 59'dadır.)

REYHANÎ

Gökyüzüne direk olur, feryadımız ahımız,
Bizi senden ayrı koyma, ey ulu İlahımız,
Elestü Bezminde vardır, ikrar u
hângahımız,
O zaman ki secde eden bir ervahım var
benim.

TAŞLIOVA

Her tarafa ulaşmakta, dinimizle sesimiz,
Tükenir mi hey efendim, dünyada
hevesimiz,
Yedi hatime bedeldir, Surei İhlasımız,
Ezberimdir her zaman Kulhü vallahım
var benim.

REYHANÎ

El âlem ne derse desin, ben İllâ
demekteyim,
İkrarımdan geri dönmem, sanma lâ
demekteyim,
Yedi mübeynin içinde Yasin'i
bilmekteyim,
Seksen üç ayet içinde, nişangâhım var
benim.

TAŞLIOVA

ŞEREF der ki, topraktandır, anasından
yapımız,
Hakikatın yollarına, açık olur kapımız,

Anasır-ı erbainden gelmiş bizim tapumuz,
Her zaman Allah dilimde, zikrullahım
var benim.

REYHANÎ

REYHANÎ âlem içinde, bir hayal kurat
idim,
Kemiğimi tarak edip, günlümü tarar idim,
Efendim dışıme göre bir hasım arar idim,
İmtihansız jüri kurduk, ne günahım var
benim.

TAŞLIOVA

ŞEREF der ki, hey efendim ateşe yanmak
da var,
Pervanenin etrafında, dönerek dönmek
de var,
Pek çaba etme arkadaş, aşağı inmek de
var,
Sen boşa laf atarsın, bir penahım var
benim.

REYHANÎ

Kendini tapşırdı döndü, tekrar eyledi daim,
Zannetmeyin ben unuttum, herşeyin
farkındayım,
Yukarda olduğuma bakma, zaten
aşağıdayım,
İşte buna çok gülerim bir mizahım var
benim.

(Yazısı s. 62'dedir.)

1. Yenikışla Köyü, Pınarkaya Köyünün doğusunda yer alır ve Boğazlıyan ilçesine bağlıdır.
2. Pınarbaşı, Pınarkaya Köyü'nün batısında uzanan Yazır Dağı'nın eteklerinden çıkan gür bir su olup, köyün içme ve sulama ihtiyacını karşılamaktadır.
3. Göğceli mevkii, Pınarkaya Köyü'nün güneyinde yer alır. Tarım alanıdır. Eski

bir yerleşim yeri olduğunu gösteren bir takım buluntular köylüler tarafından çıkarılmaktadır.

4. Avni Şih, Pınarkaya (Şihlar: Köyün eski adı) Köyünü ilk kuranlardan tarihî bir şahsiyettir. Pınarkaya Köyü'ne Etyemez Şihlar da denilir. Bu ismin ise, dinî duyguları sebebiyle et yemeyen Avni Şih'tan geldiği söylenmektedir.